

Ingvar Svanberg: *Groddjur och kräldjur i svensk folklig tradition*. Dialogos, Stockholm 2009. 166 s., ill. ISBN 978-91-7504-214-5.

Det har flutit mycket vatten under broarna sedan Ingvar Svanberg i en strid ström började producera systematiskt disponerade böcker om människors förhållande till naturen och samspelet med djuren i närmiljö i äldre tid.

I *Groddjur och kräldjur i svensk folklig tradition* påpekar Svanberg: "Herptiler brukar man ibland lite oegentligt kalla dessa djur med en sammanfattande term."

I sin ungdom samlade han grod- och kräldjur och fick sig till livs folkliga föreställningar. Svanberg skriver: "Mitt amatörherpetologiska intresse har sedan det tidiga 1970-talet allt mer förskjutits mot ett etnoherpetologiskt, även om jag anser etiketteringen onödig och föredrar den mer övergripande ämnesbeteckningen etnobiologi."

Enligt Svanberg nämns ordet etnobiologi för första gången i Sverige omkring år 1990. Föga kunde folk på 1700- och 1800-talen föreställa sig att deras möten med naturen, berättelser och uppfattningar om djur och växter skulle bli ett interdisciplinärt ämne som i sig själv försörjer sina utövare.

"Dessa möten, berättelser och uppfattningar blev på många sätt viktiga för min senare karriär", skriver Svanberg och fortsätter: "Som etnolog har jag nämligen haft anledning att återknyta till detta mitt gamla intresse för människans relationer till kräl- och groddjur. Det har resulterat i en rad vetenskapliga uppsatser som publicerats i olika tidskrifter. I den här boken har jag bearbetat några av dessa uppsatser för att göra dem tillgängliga för en större publik."

"Etnobiologin strävar efter att förmedla ett emiskt perspektiv, det vill säga lite förenklat ett inifrånperspektiv", skriver Svanberg och fortsätter: "I korthet kan man hävda att etnobiologin definierar de biokulturella domäner som uppstår i samspelet mellan människan och andra organismer."

I sin ungdom lärde sig Svanberg att fånga murödlor med grässnara och skriver: "Det var för en etnolog en nästan svindlande känsla när jag sedan fann att samma teknik avbildas på Praxiteles Apollostatyn Sauroktonus 'Ödledödaren', från 300-talet före vår tidräknings början."

Förmodligen skulle de flesta finna Apollostatyn intressant, utan att för den skull vara etnologer. Svanberg hade gjort läsaren en tjänst om han låtit avbilda *Apollo Sauroktonos* med ödlan krypande på en trädstam, skulpturen inkluderad i Praxiteles-utställningen på Louvren i Paris år 2007.

Äldre folkliga föreställningar om växterna, djuren och naturen är fyllda av magi, som befinner sig i glipan mellan fantasi och verklighet. De är lysande enskildheter som kräver stilistisk elegans för att återberättas. När Svanberg skriver om ormar ger han bitvis historierna stort utrymme och genast blir texten spännande.

Det ligger något i Svanbergs reflexion att industrisamhället gav oss ormskräck, då vi fjärmades från naturen. Han skriver att "avskyn för paddor och grodor kan möjligen härledas till ett övergångsstadium mellan traditionalism och modernitet...".

I övrigt är reflexioner sällsynta i boken. När Svanberg i mitten på 1980-talet tillbringade en vinter i södra Kina såg han levande geckoödlor uppbundna på träkors i staden Nanning. De arma djuren sprattlade med sina extremiteter. De skulle ätas som medicin mot mängder av åkommor, allt från hosta till njursjukdomar. Denna ögonblicksbild utan kommentar ger en orättvis bild av kinesisk folkmedicin.

I kapitlet om salamandrar (som Svanberg envisas med att kalla vattenödlor fast de är stjärtgroddjur) tappar han mycket av historiken kring dessa sägenomspunna djur och inskränker sig till berättelser om salamandern som klättrar upp i träd och kallas skrattaborre. Han kunde tillagt att den numera fridlysta, större salamandern vördades under antiken som eldens konung då Aristoteles skrev att djuret med sina kroppsvätskor kunde släcka eld.

Det har hävdats att folkliga föreställningar om naturen huvudsakligen kom från europeisk litteratur förmedlad via prästerna som stod folket nära. Glädjande nog hyllar Ingvar Svanberg nu böndernas naturiakttagelser och fantasiupplevelser.

Min invändning mot Svanbergs bok är att han alltför metodiskt staplar närbesläktade folkliga föreställningar på varandra, så att de till slut förlorar sin lyskraft. Folkliga föreställningar om växter och djur är som mest spännande i sina sammanhang, glimmande i gåtfulla landskap, fyllda av mytiska och magiska väsen.

Nils-Erik Landell, Årsta